

इरिम्बिठिः काण्वः। इन्द्रः, १४ वास्तोष्मतिर्वा । गायत्री, प्रगाथः (१४ बृहती, १५ सतोबृहती)

आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम्। एदं बर्हिः सदो मम ॥ ८.०१७.०१

इन्द्र- परमेश्वर । ते- त्वदर्थम् । सुसुम- रसं निष्पादितवन्तः । आ याहि- आगच्छ । इमम्- एतम् । सोमम्- रसम् । पिब- अनुभव । मम- मे । इदम्- एतस्मिन् । बर्हिः- दर्भासने चित्तासने वा । आ- आभिमुख्येन । सदः- निषीद ॥१॥

आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना। उप ब्रह्माणि नः शृणु ॥ ८.०१७.०२

त्वा- त्वाम् । ब्रह्मयुजा- मन्त्रयोजितौ । इन्द्र । केशिनौ- सुकेशौ । हरी- प्राणप्रतीकाश्चौ । आवहताम्- प्रापयताम् । नः- अस्माकम् । ब्रह्माणि- मन्त्रान् । उप शृणु ॥२॥

ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सोमिनः। सुतावन्तो हवामहे ॥ ८.०१७.०३

सोमिनः- रसयुक्ताः । सुतावन्तः- रसनिष्पादकाः । ब्रह्माणः- मन्त्रविदः । वयम् । त्वा- त्वाम् । युजा- योगेन । इन्द्र । सोमपाम्- रसानुभवकरम् । हवामहे- आह्वयामः ॥३॥

आ नो याहि सुतावतोऽस्माकं सुष्टुतीरुप। पिबा सु शिप्रिन्नन्धसः ॥ ८.०१७.०४

शिप्रिन्- शोभननासिकोपलक्षितशोभनप्राणोपेत । अस्माकम्- नः । सुतावतः- रसनिष्पादकान् । आ याहि- आगच्छ । अस्माकम्- नः । सुष्टुतीः- शोभनस्तुतीः । उप शृणु । अन्धसः- रसम् । सु- सुष्टु । पिब- अनुभव ॥४॥

आ ते सिञ्चामि कुक्ष्योरनु गात्रा वि धावतु। गृभाय जिह्वया मधु ॥ ८.०१७.०५

जिह्वया । मधु- मधुरं सोमम् । गृभाय- गृहाण । ते- तव । कुक्ष्योः- कुक्षिम् । आ सिञ्चामि । गात्रा- त्वद्गात्राणि । सोमः । अनु विधावातु- विशेषण सरतु । आध्यात्मिके तु रसस्त्वद्गात्रेषु सर्वत्र व्याप्नोत्विति भावः ॥५॥

स्वा॒दुष्टे॑ अस्तु सं॒सुदे॑ मधु॒मान्तन्वे॑ तव । सोमः॒ शर्म॑स्तु ते हृ॒दे ॥ ८.०१७.०६

संसुदे- सुष्ठु दात्रे । ते- तुभ्यम् । स्वादुः- आस्वादनीयः । तव । तन्वे- देहाय । मधुमान्- मधुरः ।

ते- तव । हृदे- हृदयाय । सोमः- रसः । शम्- शान्तिर्यथा भवतु तथा । अस्तु- भवतु ॥६॥

अ॒यमु॑ त्वा विच॒र्षणे॑ जनी॒रिवा॒भि संवृ॑तः । प्र सोमं॑ इन्द्र॒ सर्प॑तु ॥ ८.०१७.०७

विचर्षणे- विशेषदर्शिन् । अयम्- एषः । सोमः । जनीरिव- जाया इव । अभि संवृतः- प्रेम्णा इन्द्रेण

श्लिष्टः । इन्द्र । त्वा- त्वाम् । सर्पतु ॥७॥

तुवि॒ग्रीवो॑ व॒पोदरः॑ सुबा॒हुरन्ध॑सो मदे॑ । इन्द्रो॑ वृ॒त्राणि॑ जिघ्र॒ते ॥ ८.०१७.०८

तुविग्रीवः- विस्तीर्णकन्धरः । वपोदरः- विस्तीर्णजठरः । सुबाहुः- सुभुजः । अन्धसः- रसस्य ।

मदे- हर्षे । इन्द्रः । वृत्राणि- आवरणानि । जिघ्रते- नाशयति ॥८॥

इन्द्र॒ प्रेहि॑ पुर॒स्त्वं विश्व॑स्येशान॒ ओज॑सा । वृ॒त्राणि॑ वृ॒त्रह॑ञ्जहि ॥ ८.०१७.०९

इन्द्र । पुरः- अस्माकं पुरतः । त्वम् । प्रेहि- प्रकर्षेण गच्छ । ओजसा- बलेन । विश्वस्य- सर्वस्य ।

ईशानः- स्वामी । वृत्रहन्- आवरणबाधक । वृत्राणि- आवरणानि । जहि- नाशय ॥९॥

दी॒र्घस्ते॑ अस्त्वङ्कु॒शो येना॒ वसु॑ प्र॒यच्छ॑सि । यज॑मानाय सुन्व॒ते ॥ ८.०१७.१०

येन । वसु- धनम् । सुन्वते- रसनिष्पादकाय । यजमानाय । प्रयच्छसि- प्रददासि । ते- तव । तत् ।

अङ्कुशः- आयुधम् । दीर्घः- महत् । अस्तु- भवतु ॥१०॥

अ॒यं तं इन्द्र॒ सोमो॑ नि॒पूतो॒ अधि॑ ब॒र्हिषि॑ । एही॒मस्य॑ द्रवा॒ पिब॑ ॥ ८.०१७.११

इन्द्र । बर्हिषि अधि- दर्भासने । ते- तव । अयम्- एषः । निपूतः- नितरां शोधितः । सोमः । अस्य-

एतम् । एहि- आयाहि । द्रव- सर । पिब ॥११॥

शाचि॑गो शाचि॑पूजना॒य रणा॑य ते सु॒तः । आ॒खण्ड॑ल॒ प्र हू॑यसे ॥ ८.०१७.१२

शाचिगो- शक्तिगमन । शाचिपूजन- शक्तिपूजन । ते- तव । रणाय- रमणाय । सुतः- निष्पन्नः ।
आखण्डल- हे शत्रुखण्डन । त्वम् । प्र- प्रकर्षेण । हूयसे- आहूतोसि ॥१२॥

यस्ते शृङ्गवृषो नपात्प्रणपात्कुण्डपाय्यः । न्यस्मिन्दध्र आ मनः ॥ ८.०१७.१३

शृङ्गवृषः- रश्मिवर्षकसूर्यस्य । नपात्- स्थापयितः । प्रणपात्- प्रकर्षेण स्थापयितः । ते- त्वदीयाः ।
यः । कुण्डपाय्यः- रसोपलब्धिस्थानप्रतीकैः कुण्डैः पातव्यः सोमः । अस्मिन्- तस्मिन्नस्मिन् सोमे
रसे । मनः- चित्तम् । आ- आभिमुख्येन । दध्रे- दधिरे ॥१३॥

वास्तोष्पते ध्रुवा स्थूणांसत्रं सोम्यानाम् । द्रप्सो भेत्ता पुरां शश्वतीनामिन्द्रो मुनीनां सखा ॥ ८.०१७.१४

वास्तोष्पते- गृहाधिदैवत । सोम्यानाम्- रसनिष्पादकानाम् । स्थूणा- स्तम्भः । ध्रुवा- स्थिरो भवतु ।
अंसत्रम्- कवचमिव भवतु । द्रप्सः- द्रवणशीलः । पुराम्- बन्धनानाम् । भेत्ता- भेदकः ।
शश्वतीनाम्- बहूनाम् । मुनीनाम्- मननवतां मौनस्थानां तपस्विनाम् । सखा- सुहृत् । इन्द्रः ॥१४॥

पृदाकुसानुर्यजतो गवेषण एकः सन्नभि भूयसः ।

भूर्णिमश्वं नयत्तुजा पुरो गृभेन्द्रं सोमस्य पीतये ॥ ८.०१७.१५

पृदाकुसानुः- फणीव समुच्छ्रितः । यजतः- पूज्यः । गवेषणः- चिद्रश्मिकामः । एकः । सन् ।
भूयसः- बहून् शत्रून् । अभि- अभिभवति । भूर्णि- भरणशीलम् । अश्वम्- व्याप्तम् । इन्द्रम् ।
सोमस्य पीतये- रसानुभूतये । पुरः- प्रत्यक्षतः । तुजा- क्षिप्रकारिणा । गृभा- ग्राहकेन हृदयेन ।
नयत्- उपासक आनयति ॥१५॥